

# Институт по зеленчукови култури "Марица" в Пловдив

Автор(и): Растителна защита  
Дата: 05.02.2017 Брой: 2/2017



*Институт по зеленчукови култури „Марица“ (ИЗК) – Пловдив е национален изследователски център за научна, приложно-научна и сервизна дейност в областта на селекцията на зеленчукови култури и картофи и технологиите за тяхното отглеждане. Той се намира в Горнотракийската низина – най-големия зеленчукопроизводителен регион в България.*

## **История**

През **1930** г., със заповед на Министерството на земеделието и Царски указ на цар Борис III, на земя, закупена от държавата от частното стопанство на Милю С. Балтов с площ 3634 декара, е създадена „Държавна земеделска опитна станция“ с пет научни работници. Изследователската работа на станцията е насочена към подобряване на зеленчуковите култури, ориза, фуражните и влакнестите култури, както и напояването. Още от самото основаване на станцията са започнали интензивни

дейности по изследване на голям брой български и чужди образци от домати, чушки, зеле, лук, грах и боб и др. за създаване на нови сортове зеленчукови култури. Започват да се прилагат по-ефективни селекционни методи, като непрекъснат индивидуален отбор при домати, чушка и боб, индивидуално-семеен отбор при тиква и групово-семеен отбор при лук и зеле. Създадени са следните сортове чушки – Сиврия 600, Калинков 800/7, Пазарджишка капия 794, Куртовска капия 1619; краставици – Старозагорски лънги-подобен; лук – Лясковски 58, Пловдивски 10, Асеновградска каба 5; зеле – Кьосе 17; боб – Мاستилен 116, Старозагорски чер и др.

През **1932** г. е започнато използването на хетерозис в селекцията на домати. Христо Даскалов, заедно със своите сътрудници, започва селекция на хетерозисни сортове през **1934** г., като първоначално създава междусортовата комбинация Заря × Комет, предназначена за оранжерии и ранна продукция. Благодарение на успешното проявление на този хибриден сорт и отличната организация на неговото хибридно семеипроизводство, той получава широко разпространение. Наистина големият успех на хетерозиса при домати в България се дължи на последващата селекционна работа на Христо Даскалов. Той разработва линии домати чрез междувидово хибридизиране (*S. racemigerum* × *S. esculentum*, сорт Заря), които са много жизнени, ранни, с висока биологична стойност и устойчивост към *Cladosporium fulvum*, но сравнително дребноплодни. Такива са № 10, Пловдивска консерва, XXIVa, XXIV-2, XXIV-13, 123 и др. В F<sub>1</sub> на тези линии с едроплодни сортове от *S. esculentum* или с други линии се наблюдава много силен хетерозисен ефект и достатъчен размер на плодовете. С участието на *S. pimpinellifolium* са създадени линии № 3 и № 8, които имат изразен хибриден ентусиазъм и устойчивост към *Corynebacterium michiganense*. Чрез комбинирането на двата метода – междувидово хибридизиране и хетерозис, е постигнат хетерозисен ефект както по отношение на качеството и количеството на плодовете, така и по отношение на устойчивостта. Един от най-ценните F<sub>1</sub> хибриди, създадени по този начин, е № 10 × Бизон, който заема 30% от площите за ранна продукция в България; разпространен е също в Румъния, бивша Югославия и СССР. По този начин, за късна продукция, са създадени № 10 × Рътгърс и Огоста за домати за белене.

През **1941** г. станцията се преобразува в „Земеделски институт по градинарство, напояване и оризопроизводство“, а през **1943** г. получава наименованието „Земеделски опитен институт „Марица““. Ред изтъкнати учени – академици Павел Попов, Христо Даскалов, Жечка Жечева и др. – създават над 30 различни ценни сорта зеленчуци, фуражни култури, ориз и др. Постиженията бързо се популяризират и институтът се налага като авторитетна научна единица.

След **1949** г. започва усъвършенстване и доработване на технологии за получаване на хибридни семена; средните добиви на единица площ също непрекъснато нарастват. Тези успехи **поставят България на първо място в света по използване на хетерозисни сортове в мащабна практика!**

През **1956** г. институтът се преобразува в Отраслев институт по зеленчукови култури и, заедно със станциите в Горна Оряховица, Негован и Самоков, става комплексна научна организация за изследователска и възложителна дейност по зеленчуци, картофи, дини, пъпеши, цветя и гъби.

В следващите години институтът е звеното, което успешно решава задачите на зеленчукопроизводството във всички негови направления. Развива се лабораторна работа, която е в неразривна връзка със селекционната дейност. Създават се лаборатории по физиология и агрохимия на зеленчуковите култури. Създават се множество сортове грах, домати, чушки и боб, подходящи за механизизирано прибиране; разработват се нови промишлени технологии за тяхното механизизирано отглеждане и прибиране. Особено внимание се отделя на селекционната и подобрителна работа при домати. Започва търсене и изследване на нови донори на гени за устойчивост, разработват се методи за изпитване и оценка на селекционния материал за устойчивост към различни болести. ***Тези донори на гени се използват и до днес в селекционната практика в България и чужбина!***

Днес ИЗК „Марица“ разполага с 1900 декара обработваема земя, над 17.5 декара стоманени оранжерии и 2.5 декара пластмасови парници. Основен дял в научните изследвания заемат селекцията, сортоопазването и семепроизводството на зеленчукови култури.

Важен етап в развитието на института е неговото участие в проекти, финансирани от Фонд „Научни изследвания“ към Министерството на образованието и науката, както и проекти, финансирани по Европейските рамкови програми – РП 6, РП 7 и Хоризонт 2020. С помощта на тези средства е изградена модерна лабораторна инфраструктура, модернизирани са вегетационните съоръжения и фитотронните камери, изградени са камери за краткотрайно съхранение на семена при 4 °С. Значителен брой учени са специализирали в водещи европейски университети и институти. В рамките на структурата на ИЗК, благодарение на успешен проект по програма ФАР, е създаден Център за трансфер на технологии, важно звено предвид практическата насоченост на изследователската програма на ИЗК „Марица“.

## Структура

### Отдел „Селекция, сортоопазване и интродукция“

Ръководител: доц. д-р Станислава Грозева

В отдела влизат групи по селекция на домати, чушки, краставици, зеле, грах и боб, лук, чесън и картофи, както и лаборатории по: качество; тъканни култури; физиология; имунитет към вирусни болести; цитология и молекулярна биология.

### Отдел „Технологии в зеленчукопроизводството“

Ръководител: доц. д-р Хриска Ботева

В отдела влизат групи по агротехника на полското и оранжерийно зеленчукопроизводство, както и лаборатории по агрохимия, фитопатология и ентомология.

## **Производствено-опитна база (ПОБ)**

Производство на предосновни, основни, сертифицирани и стандартни семена от сортове и хибриди зеленчукови култури, интелектуална собственост на ИЗК „Марица“; отглеждане на култури в сеитбообращение и семепроизводство на полски култури; ефективно използване на стоманени оранжерии през цялата година; семепроизводство и оползотворяване на странични продукти.